

*МЕЛЬНИК Н. О.
здобувач кафедри земельного та аграрного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ, ЯКІ НАДХОДЯТЬ У ПОРЯДКУ ВІДШКОДУВАННЯ ВТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Інститут відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва, будучи одним із важливих економічних регуляторів земельних відносин, водночас виступає правовою формою забезпечення охорони цінних сільськогосподарських угідь. Відшкодування втрат має яскраво виражений охоронний характер та базується на компенсаційних виплатах. Проте правовий механізм, який спрямований на реалізацію відповідних правових приписів, уявляється недосконалим та потребує врахування ряду важливих пропозицій.

Перш за все слід констатувати, що зміст та види втрат сільськогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню, в чинному земельному законодавстві суттєво змінилися. Так, поряд з традиційними положеннями щодо відшкодування сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, перелогів, сінокосів та пасовищ), лісових земель та чагарників як основного засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві внаслідок вилучення (викупу) їх для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським та лісогосподарським виробництвом, законодавче закріплення отримали й інші втрати. Так, із аналізу ст. 207 ЗК України випливає, що в ній мова йде і про наступні види втрат: а) завдані обмеженням прав власників землі і землекористувачів, у тому числі орендарів; б) завдані погіршенням якості угідь внаслідок негативного впливу, спричиненого діяльністю громадян, юридичних осіб органів місцевого самоврядування або держави; в) завдані у зв'язку з виключенням сільськогосподарських угідь, лісових земель і чагарників із господарського обігу внаслідок встановлення охоронних, санітарних та інших захисних зон.

Земельний кодекс, виокремлюючи названі самостійні види втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, на жаль, в подальшому «забуває» про них. Так, в ст. 209 ЗК, яка має назву «Використання коштів, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва», йдеться лише про втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, зумовлені вилученням сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників. Саме ці втрати підлягають відшкодуванню і зараховуються до відповідних бюджетів у порядку, визначеному Бюджетним кодексом України. Проте інші втрати згідно з ч. 3 ст. 207 теж «підлягають відшкодуванню». Імперативне положення, закріплене даною нормою, або взагалі не може бути реалізованим, або ж його реалізація повинна бути пов'язаною з додатковими правовими приписами, які в чинному ЗК поки що відсутні. Це питання потребує свого вирішення.

Окремо слід зупинитися на проблемі використання коштів, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва. Як раніше зазначалося, ст. 209 ЗК закріплений механізм відшкодування і зарахування втрат, зумовлених лише вилученням сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників. Інші ж втрати, хоча і підлягають відшкодуванню, згідно з ч. 3 ст. 207 ЗК, але коло тих суб'єктів, які зобов'язані це робити і коло суб'єктів, які мають право отримувати відповідні кошти, що надходять у порядку відшкодування втрат, на законодавчому рівні залишається не визначеним. Це означає, що в цій частині положення ст. 207 ЗК, яка зобов'язує відшкодувати і інші втрати, не діють.

Згідно з Бюджетним кодексом кошти, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, зараховуються до відповідних бюджетів. Ліва частина опиняється на спеціальних рахунках місцевих рад. Але вони зазвичай розпоршені і конкретна місцева рада (окремо взята) в межах підвідомчої території не в змозі фінансувати той чи інший землеохоронний захід. Практика свідчить, що існують непоодинокі випадки, коли місцеві ради акумулюють

кошти на депозитних рахунках в установах банків, тобто і «не мріють» використовувати ці кошти на цілі, передбачені законом.

Частина 2 ст. 209 зобов'язує використовувати кошти, що надходять у порядку відшкодування втрат, лише на цілі, передбачені законом. Серед цих цілей закон виокремлює: освоєння земель для сільськогосподарських і лісогосподарських потреб, поліпшення відповідних угідь, охорону земель, відповідно до розроблених програм та проектів землеустрою, а також на проведення інвентаризації земель, проведення нормативної грошової оцінки землі. Використання цих коштів на інші цілі не допускається.

Доречно зазначити, що перелік цілей використання коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат, закріплений Законом України «Про охорону земель» (ст. 55) за обсягом ширший. З точки зору співвідношення загального нормативного акта (Земельний кодекс України) та спеціального (Закон України «Про охорону земель») тут ніяких проблем не повинно виникати.